

UNIVERSITÄTS-
BIBLIOTHEK
PADERBORN

Universitätsbibliothek Paderborn

Habacvc Propheta

Habakuk

Argentorati, 1526

VD16 B 3952

Capvt Secvndvm.

urn:nbn:de:hbz:466:1-35974

Crescit amor nummi, quantum ipsa pecunia crescit, ut adeo non saturatur, imò potius amplectur nummis auaritia. Eiusdem conditionis sunt, quæcunq; delitæ mortalium scelerate delitæ. Quo quisquam maiore honore præditus est, eo maioribus ornatum secutur. Quo pluribus quisquam terris populisq; dominatur, hoc ad dilatandos regni sui fines cupidior est. De Alexandro Magno Græci Historici ita memorie prodiderunt, Quod dominandi eius libido, non satiabatur uno dumtaxat mundo. Eadem ratione & Habacuc irrestinguibilis habendi sitis regem Babyloniorum arguit. Nempe quod suo non contentus sit, sed etiam si fors eius pinguis sit, adhuc tamen rete suam sine contaxione expandat, ut regni sui fines augustiores reddat. Atq; hoc ipsum, homines interficere uocat. Nam & terras & populos consequi, secus fieri non potest, quàm cæde hominum. Id uero latrocinantia auaritia parum curæ est, modo ditescat & impinguetur. Hoc loci uides ipse, ut retis nomine, potestas eius accipienda sit, qua homines cum trucidat, tum bona illorum sibi spoliat.

CAPVT SECVNDVM.

Hic super custodiam meam
sto, & super munitionem
consisto, uideoque & cons

templor

ANNOTATIONES.

templor, quid dicatur mihi, & quid respondeam increpanti me.

Appetit hic, & iustum exordium sumit id, de quo supra dixi. nempe, Quod non pro sua solū persona, in agone fidei, aduersus Babyloniorum fortunam, Propheta constiterit, uerum contra populi sui, cui uerbum nunciat; incredulitatem illi etiam decertandum est, ut eos consoletur & confortet. Quare prius quā aduersus Babylonios uaticinetur, uenturaq; ipsis mala prædicet, infidelis eius populus accusandus est, ut in sua sibi concione auscultantem eum detineat. Ut si nunc minister uerbi, de imminente, siue presenti malo uerba faceret, & populus desperare & cursitare inciperet, quasi nihil spei reliquum foret: illum profecto animatum esse oportebit, ut officium suum commendet, Ecclesiam admoncat, ut perseuerantes ad usque finem, rei tandem euentum accipiant, & quo modo Deus tantum uindicaturus mali sit, eos que erepturus. Itidem hic Habacuco agendum est, eorum causa, qui Babylonicam tyrannidem, cuius mentionem fecerat, suo uite cursu experiri cogerentur, ne desponderent animū, quasi omnis sit spes abolita. Erat enim diuinitus promissum populo, uenturum olim Christum, regnumq; magnificentissimum.

E 3 Hieroso

Hierosolymis inchoaturum. de hoc quidem persuasi erant, ut & idem obseruarent. Hinc ea opinione ducebantur, ut Hierosolyma uel præ uniuerso mundo perduratura, seq; in ea terra mansuros perpetuo crederent. ut adeo uaticinio Habacuci, de Babylónico aduentu fidem non possent facere. Vbi uero aduentarent, & re ipsa prophetiam experiebantur, nimium tum faciebant fidem, usque adeo, ut futurum Christi regnum in dubium uocarent, quom non adueniret Hierusalem in suo uigore persistente, ipsiq; in ea adhuc terra degentibus. Videor mihi uidere, hæc, horum que similia conuitia per ora uoluisse omnium. Quo se nunc propriucre propheta illi, qui Christum nobis futurum predicabant? quàm egregie nobis imposuerunt? Age credat. qui uolet, uenturum ipsum. Ecqui ueniret? Hierosolymæ in cinerem redactæ sunt, nos in alienam terram abducti sumus. Apage cum istis in uniuersum Prophetis. nihil planè nisi spermologi estis, & terras & indigenas fallentes.

Eiusmodi Rationis indoles est, ubi alia uia, quàm ipsa præ se tulerat, uerbum suum adimpleat Deus. Perpetuo nanque Deo, modum, tempus, uiam definire cogitat, quibus promissa sua exhibeat, aut nolit ei porrò adhibere fidem. Iam Deus non potest secus, quàm ut uerbum suum mirandum in modum, longèque aliter ac nos cogitamus, compleat. Hinc usuuenit. ut nullo unquam tempore fides Deo fiat. Si mi-

natur,

ANNOTATIONES.

natur, secundæ res nos impediunt, & abscondio futuri mali, ne minis eius credamus. Si gratiam promittit, præsens nos arcet infortunium, & quod futuram gratiam nondum persensimus, facit ne promissis eius credamus. Ibi primum exurgit uatibus, ut maximo labore erga desperandum, & incredulum populum occupentur. Quo pacto enim promissum CHRISTI regnum stultius & mirabilius auspiciari potuit Deus, quam quod Hierosolymam, ubi uigere debebat, uastari sineret per impios persecutores? Et, quod populum suum peculiarem ab hostibus eius captiuum abduci permetteret. Quomodo credere poterant, Hierosolymam in cinerem redactam, & iuxta tamen amplissimum regnum fore? Rationem hic mergi & desperare opus esset. Qui non desperat, illum supra omnem sensum, tum rationem, in solo uerbo Dei uirari & herere operæpretium est, ut nouam conspiciat Hierosolymam, quæ tum nusquam tamen appareat, ut que prorsus inuisibilem Hierosolymam, certam habeat, ueluti ob oculos positam, quom tamen uisibilis, in fauillam ante conspectum eius redacta iacebat. Cuius rei aptissimum exemplum est cernere Hieremie trigesimo secundo capite. ubi Propheta impendio obstupescit, Qua nam uia coram Deo fieri possit, ut Hierosolyma simul uastata esset, & iuxta repararetur tamen,

ut in ea, emptiones & negotiationes sint. Recita idem Caput, huc enim, uti uerum scholion, apposite quadrat.

Habacuc nanq; idem hic facit, ut uastationem nunciet, & rursus promittat. Omnes de Christo prophetias, adimpletas oportet, aduersus & supra omnem sensum & Rationem. Ideo nunc ait, Hic super custodiam meam consisto, superq; munitionem figo gradum. Militis personam gerit, qui defendendi sui gratia in speculam concedit. Ad quem uero attinent huiusmodi expectatio & uigilia? Aduersus quem pugnat? Aduersus incredulitatem & impatientiam populi. Ac si dicat, Murmuratis, iniquo animo fertis, multos alios item incredulos constituitis, ut neq; mihi nec ulli Prophetarum credant, sed desperent de promisso Christo. Esto. Propterea ego non desistam, sed me instrua, & armabo in uos, eoq; magis predicabo, si uel aliqui in fide seruari possint. Itaq; sto, ueluti qui in munita specula, & custodia consistit & pugnat. Sic & ego excubias cano, & fortiter et acriter pro infirmis in fide dimico, aduersum uos incredulos & desperatos. Et ita sto, ut uos me prosternere non possitis, Consisto enim super munitionem. id est, uerbum dei a mea parte stat, quo confido, & cui credo, unde et loquor & alijs predicor. Talia (ut dixi) summe necessaria sunt, si quando populus animo exciderit, ut tum Propheta firmus in uerbo suo consistat, nec cedat, nec uacillet, neq; infortunij,

ANNOTATIONES.

fortunij, nec incredulitatis, nec murmurationis, nec blasphemiarum in populo, nomine. Vbi enim ille nuda uerit & ceserit, qui uerbi & consolationis dux et adseruator esse debeat, tum actum est, uexillum succumbit, & uigil interemptus est. Sin constiterit, aliqui tamen permanent adherentes, qui obseruant illum.

Contemplor, inquit, quid mihi dicatur, & quid respondeam ei qui me increpat. Hoc est, expecto, quomodo imminentibus mihi ab incredulis & blasphemis, insultibus responsurus sim, qui & peruertunt & deterrent infirmos, meq; una cum omnibus Prophetis arguunt, ueluti mendaces, uerbo dei alium habere successum quam ipsi apud sese decreuerant in animo. Nisi enim responderem illis, ac in eos predicarem, ceterum tacitus eorum probra perferrem, uniuersum populum tandem a uerbo dei scuocarent, ut nemo deinceps futurum Christi regnum prestolaretur, sed omnes de eo desperarent. Quare officium meum non indiligenter administro, custodiamq; quemcunque potuero. Atq; hic uides, ut omnium Prophetarum labor & summa cura in hoc steterit, ut populum in fide uenturi Christi retineret, que et uerbo in Christu fixerunt, ut aequae in ipsum crederent, atque nos in eo haeremus, & in eum credimus. Qua de re neque uates ille uituperationem & blasphemiam perfert, quom tamen aequo animo ignominiam & calumniam pro Christo ferre debeamus. Quantum enim ad nostram personam attinet, perpeti
E 5 debemus.

debemus. At ubi doctrinam concernit, eam defensam satis & excusatam esse, conemur, æque ac Christus Ioannis octauo, ante pontificem Hannam fecit. Nam qui doctrinam & uerbum in blasphemia & uituperatione succumbere sinit, quom tamen id prohibere possit, is opẽ fert, ut infirmi ad incredulitatem precipitentur. Quam ob causam incessanter excubie sũt agenda, semper docendũ, admonendum, corripiendũ, prædicandum, urgendũ, ut electi conseruetur. Qui uero non credunt, nisi fiant, post alteram & tertiam admonitionem, iuxta Pauli doctrinam Tit. 3.

Particula illa (quid dicatur mihi) fortassis ita intelligi posset. Contemplabor, quid mihi dominus dicturus sit, quom in Hebræo sonet, quid in me dicetur, ut hæc portio, de uerbo Dei, altera subinde sequens de Calumniatorum uerbo intelligenda esset. Atqui arbitror, utramq; de calumniatoribus intelligendam, qui in Habacuc loquuntur & uituperant, hoc est, in ipsum & doctrinã eius loquuntur arguuntq; mendacij. Quæ ad dum & Zach. 3. proditum est memoriæ. Dominus increpet in te Satan, hoc est, Dominus tibi obijcere se uoluit, institutum tuum incidere, teq; cohibere. Quom enim Habacuc excubias agat, super speculam & munitionem constitutus, iam ante uerbum dei habet, super quod stet, & quom circũspiciat & contempletur, quid illi obijciatur, facile obseruatur, huiusmodi uisum & respectum in homines ordinatũ esse, qui illi sese calumnijs

ANNOTATIONES.

inimicis opponunt. Ac ideo consistat ac respiciat, ut infirmos consoletur & retineat aduersus opponentium sese calumnias. Ergo & Verbum dei sequitur, quod tum infirmis, tum Calumniatoribus proponat, dum inquit.

Dominus autem respondit mihi & dixit. Scribe uisionem hanc, & depinge graphice in tabulam, ut legere queat quisquis præcurrit.

Dei nomen induci, ad terrendum uituperatores suos, & ad confortandum infirmos, ut quod non ipse, cæterum Deus dicat & præcipiat fieri. Quo loco obseruandum est, quom diuinis rebus, usq; mirabilem adeo successum uideamus, oportere hominem, proorsus omni intellectu & ratione missis factis, uno nudoq; uerbo Dei adherere, alioqui quicquid orsus fuerit Deus, illi nugæ & stultia uidentur. 1. Corinth. 2. Porro & externum pariter symbolū uerbo solet addere deus, quæ admodum literæ sigillo obsignari solent, quo literis fides fit & confirmatur. Sic ieremias ligneam ceruicibus suis circumductam, cathenam gerebat, iuxta uerbū dum omnium terrarum captiuitatem nunciaret, à Rege Babylonico Israeli obuenturam. Ierem. 28. Isaie præterea nudo incedendum erat, dum Aegypti dcprædationem prædicaret. Rursum Ieremiam ab amicis suis agrum comparare oportuit ad uerbum, quo reedificandam

dificandam Hierusalem uaticinabatur. Et hoc genus nō pauca in plerisque Bibliorum locis occurrunt, ut & in nouo Testamento iuxta Euangelium Baptismus & Sacramentum, ceu externa signa instituta sunt. Neq; diuersum hic Habacuc ex diuino iussu facit, iuxta uerbū quo promissi Christi & Regni eius aduentum annunciat, & restorationem Hierosolymorum, externum signum siue gestum addit, dum tabulam prehensam scribit, significantibus maioribusq; notis, quid ea ipsa planē uerba, Quomodo uaticinia de Christo certa & indubitata uentura sint, nihil officiente rege Babylonio, etiam si in cinerem Hierosolyma redigat, populumq; secum abducat captiuum. Quam tabulam in publico aliquo loco fixam oportuit, ceu templo aut foro, ut qui uis & uidere & legere potuerit. Qua simul calumniantium ori pectus est obditum, & infirmi in fide, quantum fieri potuit, conseruati sunt.

Id ergo est quod dixit. Scribe uisionem & explica in tabula, Qualem uisionem, nedum quam Habacuc uidit, Sed omnium planē, qui de Christo uaticinati sunt Prophetarum. Siquidem in Hebræo idiomate prophetie uisiones dicuntur, Prophetæ uero uidentes aut contemplantes, id quod primo Regum quinto textus palā indicat. Ita Gabriel Danielis nono inquit, ut impleatur uisio & prophetia. Ac si dicat. Omnium Prophetarum uisiones & prophetie in Christum uergunt, quare ubi Christus aduenerit, uisio adimpletur. Ex quibus non

ANNOTATIONES.

bus non obscure animaduvertere licet coram uulgo quã
uis prophetiam, communi nomine, uisionem adpellatã
fuisse. Tantum ergo in se continet, quod Habacuc mo-
do ait, Sume tabulam, & scribe super illam, uisionem,
hoc est, scribe super eam de Christo quoddam uaticini-
um, & quid de eo sentiendum sit (dum adeo despon-
dent animum atq; desperant Iudæi, & secum & cum
Prophetijs actum esse arbitantes) explana. Neq; ue-
ro uisionem, hoc est, omnia omnium uatum de Christo
oracula, scribere super eam potuisse, cogitandum est,
alioqui magnam fuisse operæ foret præcium, præsertim
dum tam crassis pingere debet characteribus, ut & in-
cursu quisquam legere possit. Enimuero id, uisionem
scribere, nominat, ut quicquam scribatur, quid nam ea
de re sentiendum sit, puta ea, quæ sequuntur uerbã. Et
quod depingere aut explanare uel explicare debet, ni-
hil aliud est, quàm q; significanter, clare, literis maiori-
bus extrare debeat, tamq; clare & crasse, ut nõ sit o-
pus ob illam stare, obtutuq; in ea diu herere, numeran-
do ita colligendoq; literas, ut fit in parua abbreviatãq;
scriptura, uerum ut omnino grandiuscule notæ sint, ut
certo, uelut in momento & uideri & legi queant, ac
ueluti in cursu penitus deprehendi, sic tamen, ne cursu
festinetur, sed quod inter currendum elementa possint
agnosci. Tam præpeti enim cursu quis ferri queat, ut
etiam si pilarum templi magnitudinem præ se ferrent
literæ, nec sic tamen cognoscat.

In hoc

In hoc modo Propheta laborat, & in id totus incūbit, ut certo & planè uideatur & legatur, atq; id uult, quom ait. Et explana, hoc est, clarum fiat, crasum, uisui & intellectui satis expositum. Quo significare uult. Quod, quemadmodum tabula manifeste certo & expresse uidetur & legitur, ceu ea, que à celeriter præteruolante cognoscatur, eadem ratione indubitatum esse debeat, uenturum esse Christum, perinde atq; Prophetarum tum uisiones, tum uerba de eo sentiunt & prædicant, ut non nimium à uastatione Hierosolymorum, suiq; captiuitate, quã à Rege Babylonis passuri sint, pauefiant.

In hunc modum. Visio suo tempore ueniet, et libere tãdem aget, nec uenire negliget. Sin differet aduentum, expecta illam, certissime ueniet, nec moras necet. Qui uero aduersum hoc pugnat, illius animæ nihil feliciter succedet. Iustus enim ex fide sua uitam ducit.

Vident textum, qui clarissime & apertissime in tabulam exaratus erat: id enim est, quod de uisione scribere debuit. Nos q; uidemus, quàm sint uerba consolationis plena, adeoq; promissiones, de futura omnium prophetiarum, in Christo, adimplerione. Quo simul fides in futurum Christum suffulta est, pr. euentumq; ne mendacij in prophetis suis arguatur Deus, tãquam promissio
sua nulla

ANNOTATIONES.

sua nulla sit. Nam & si Hierosolyma dirueretur, & Israhel captiuus abduceretur, Regnum tamē Iuda in uerbo Dei comprehensum permanebat, aderantq; prophete, qui populum sustentarent & inhortarentur ut statuto tempore, pœnam nō iniquo animo ferrent. Quod in nouissima Hierosolymorū deuastatiōe à Romanis facta Iudeis nō contigit, quā etiamsi uicē abacti sunt & extorres facti, nullus tamen eis Propheta est, qui eos consoletur & sustentet ad prædefinitum usq; tempus perferendi pœnam illam. Nec Regnum illorum in uerbum conclusum est, uerum omnino destitutum & prophetijs, & regijs personis. Quod in Babylonica uastatione non contingebat.

Dicit itaq; Prophetia siue Visio de futuro Christo & regno eius, non intercidit, etiamsi ad statutum usq; tempus desolemur. Ceterum adhuc fixa & inconstans similiter consistit, atq; de ea Prophetæ loquuti sūt. Definitum uero tēpus habet, quod nemo nouit, sed soli Deo a seruatum est. Quæ ubi suo tempore aduenierit, libere aget, nec fallit. Quod ego uerti, nō admittet quin ueniat. Hoc ipsum enim uult, ubi inquit, cam non fore mendacem aut falsam. Et liberam illam actionem nihil aliud pulat, q̄ quod Psal. 11. qui eodem uerbo utitur, dum inquit. Erigam salutare, quod libere in ea re aget. Quod totum ualet. Vbi completæ de Christo prophetiæ fuerint, libere tum prodibit & erumpet, quod iam delitescit, ut in uniuerso terrarum orbe de eo prædicetur,

prædicetur, & undique de eo uerba fiant, ut & nemo impedire possit, etiamsi ipsæ inferorum portæ sese opponant. Hæc enim natura est Hebrææ huius uocis, iaphæah, ut significet, libero ore proferre sermonem, ac aperte & confidenter quapiam de re dicere, nullius habito respectu, perinde ut Lucas de Paulo, Apolline, & alijs scribit, quod cum alacritate & confidentialibere de Christo loquebantur.

Post hæc infirmos adhortatur Habacuc, qui egre promissioni huic fidem faciunt. Audimus quidem, possent dicere, suo eum tempore uenturum, At quando tandem tempus illud aderit? Nimum certe comperendatur, perpetuo suspensi animos tenemur, dum dicitur nobis, ut & Esaias. 28. ait. Expecta modo, expecta modicum hic, & rursus modicum. Hic præcipitur, & illic rursus præcipitur. Ecquando tamen semel fiet? Video equidem, ubi diu audiuerimus & expectauerimus, quod tandem interimus & uastamur. Ad hæc, idq; genus similia uerba (qualia non pauca ab incredulis aut in fide imbecillioribus, audire Prophetas necessum est) Habacuc nunc respondet dicens. Esto & si moram aliquanto neccat, expecta illum, certissime ueniet, nec diu aduentum suum differet. Porro intra tales promissiones & admonitiones minatur etiam ut nullam non uiam inquirat, in fide eos erigendi & seruandi. Nec enim plures uie reperiri possunt, quæ ad fidei confirmationem faciant, quàm tria super hæc
tabulant

ANNOTATIONES.

tabulam scripta, quæ sunt, promittere, hortari, minari. Quæ si non iuuant, nihil aliud proderit. Minari non inepto sanè ordine postremum est, promittere uero primum. Nam ubi bona promissa fuerint, & subinde obsecrationes & adhortationes, dimittendus deus est, quisquis permanere noluerit, & ultimæ ualedictionis loco minæ intentandæ sunt. uti ad immorigeros dei consuetum est. Agedum institutum tuum exequere, inuenies tandem optime, quid feceris. Atq; hæc est uera, diuina genuinaq; docendi ratio. Quæ tria Christus etiã cum Apostolis, item ut Moses & omnes Prophetæ, obseruauit.

Minæ uero sunt hæc. Qui uero repugnauerit illi, eius animæ nihil prosperi obueniet. Hebræa uox uphla, quam Latini contentionem & pertinaciam uocant, nos renisum dicimus, ut peruicaces uerbo Dei sese opponunt, neque cuiusquam dicto obaudiunt. Quales D. Paulus ad Romano. 2. contentiosos appellat, dum inquit. Qui contentiosi sunt, nec ueritati obtemperant, obtemperant autem iniquitati. &c.

Quibus æque nobis eos indicat, quos Habacuc uoce Uphla hic intelligit, Semper aliquid offendunt, quo uerbo Dei occurrant, ut omnino credere eos non oporteat, Exosa profecto gens cui neque promissiones, nec admonitiones, nec minæ curæ sunt. Iam quid inde illis lucelli emergat non reticet Habacuc. Nihil, inquit, fortunati animæ eius obueniet. Quibus & Isaia

E minatur.

minatur. Nisi credideritis, non permanebitis. Et Mo-
se in plerisque locis, nullam illis prosperam fortunam in-
terminatur, si Deo non obedierint, uti & contigit, &
nunquam non accidit, Christo ipso confirmante, Qui
non crediderit, condemnabitur. Quomodo enim illi
pro animi sententia res succedere possunt, qui cum
Deo bellum gerit, nec fidelem, nec ueracem illum re-
putans? Nigrum Thita (quod aunt) præfigit Deo,
& illi rursum à Deo Thita præfigitur. Quod si pau-
xillum temporis bene habeat, maius illi malum est. de-
teriorq; damnatio.

Postremo, Tabule Scripturam, principe dicto
concludit Habacuc. Nam iustus ex fide sua uiuit.
Hoc est, si quis iustus esse & uiuere uelit, peropus
est, ut promissionibus credat. Sic ratum & fir-
mum est, nec aliud hic requiritur. Econtrario Im-
pius in incredulitate sua moritur, Ita hoc loco si per-
manere & conseruari uobis animo sedet necessari-
um est, ut Scripturæ Tabulæ fidem habeatis, nem-
pe, quod CHRISTVS uenturus sit tandem
unâ cum regno suo, qui uos errore non sinat inuol-
ui, ut in speciem longe secus uos respiciat res, quom-
deuastamini. Hec enim insita uerbi Dei indoles est,
ut altiora & impertinentiora præ se ferat, quam uni-
uersi uel sensus, uel ratio capere, & omnis experi-
entia sentire, queant. Videtis & sentitis regni ue-
stri desolationem, unde uobis per fidem ultra quam
sentitis

ANNOTATIONES

sentitis penetrandum est, & certos uos esse in media
desolatione oportet, quod regnum uestrum tum uen-
turum, tum magnifice restaurandum sit. Non ob-
scure hic uidere licet, quam Prophetæ fidem in
CHRISTVM prædicarint & æque urserint,
atque nos in Nouo Testamento. Et quanta fiducia
Habacuc omnia omnium opera damnare audeat, u-
nique fidei uitam imputare. Nam simpliciter ait, In-
credulo nihil fortunati accidet. Sine itaque orare ho-
minem, & adusque mortem operando sese macera-
re, opera enim eius hic prorsum iudicata sunt, quod
nullius ualoris, nullarum uirium sint, nec debeant
etiam iuuare. Nā iustus, absque operibus, sua fide ui-
tam transiget.

Diuus Paulus hunc locum Roman. 2. proprie ad-
ducit. Est enim cōmunis sententia de omnibus Dei elo-
quijs, quod illis sit habenda fides, siue in principio, si-
ue in medio, siue in fine seculi dicantur. Quemadmo-
dum Epist. ad Hebr. eos. 11. numerosa fidei exempla à
condito usque mundo recenset, ac ad omnes scripturæ
locos, hunc etiam peculiariter recitat. quem Habacuc
pro confirmatione scripturæ in tabula aduocat, Pau-
lus, ad habendam Euangelio fidem acerfit. Mose Ge-
nesis. 15. alijs uerbis eandem planè sententiam habet,
ubi inquit. Credidit Abraham Deo, & id reputatum
est illi pro iusticia, Quid aliud hoc sonat, quam Abra-
ham ex fide sua, iusti in morem uixit? Quod Iudaica-

rum obiectionum caussa dico, quarum aliqui studiosi, Paulum, ut sunt prudentes, iudicare uolunt, quasi ini- que, & uiolenter Habacucum acer siuerit in testem, et potius torserit Paulus ad suam mētem, quandoquidem illic de tabula sua, non de Euangelio loquatur Habacuc, tametsi & hæc de Euangelio, tabula item differat, licet futuro suo tempore, Paulus uero non de tabula, sed de presenti Euangelio disputet. Attamen adhuc idem est Euangelion tam quod futurū erat, quàm quod nunc exhibitum est, et passim hodie uernat, quemadmodum idem Christus heri, hodie & in secula. Hebr. e. 13. Nisi quod alia ratione annunciantur, ante & post aduentum suum, in eo uero nihil situm est. Aeq; enim eadem fides & idem spiritus est, qui in eum credit.

Id uero subtilius est, ubi nugantur q; D. Paulus non proprie interpretatus sit Habacucū. Caussantur enim de fide nihil eum loqui, ceterum de Veritate, quom dicat. Iustus in Emuna sua uiuit. Emuna autem ueritas est. Veritatem autem & fidem non esse idem. Respon- deo. Non eo inficias, Hebr. eis Emeth & Emuna non omnino dissimilia sunt, quom & utrumq; ab una ra- dice, quæ est Amen, exurgat: Quare dum Emeth ue- ritatem significat & Emuna ueritas erit, sicut Græca & Latina Biblia ex Hebr. eo transferunt. Atqui er- ror est Paulus aliter, & recte, Emuna fidem reddi- dit. Nam & si Emuna uel Hebr. eis ueritatem signifi- cet (quod tamen nunquam demonstrabunt) Scriptu-
re fides

ANNOTATIONES.

re frequentissimus tamen undique usus cogit, quod Emeth ita ueritatem significet, quemadmodum bonus uir uerax & fidus est, qui factu uerbum suum exequitur. Emuna uero eam ueritatem denotet quam quis = que in corde suo secum gerit, qua alterius tum fidei, tum ueritati adheret. Vnde Emunim sunt ij, qui fidunt & credunt, aut sibi ipsis renunciant, & alterius ueritati se sociant. Psalm. 31. Dominus custodit Emunim, hoc est, eos, qui sibi fidunt & credunt. Admitto ego, si quis contentiosior uelit esse, ut sensum in animo quo alij ceu fido & ueraci adheret, & illi se credit, ueritatem, aut quocumque uelit nomine uocet. Paulus & nos ipsi eiusmodi mentem secus appellare nescimus quam fidem, & qui sic animati sunt, fideles sunt & credunt. Inde enim & ueraces, id est, candidi, fidi & pij homines fiunt. Sic Deus aliàs in Scriptura Deus Emeth nuncupatur, ut Psalm. 30. aliàs Deus Emuna, ut Deuteronomij. 32. utrumque enim suum est, & ueritas eius, & nostra fides. Verum de hoc nunc satis.

CAPVT TERTIVM.

Atqui uinum arrogantem uirum decipit, ut subsistere non possit, qui dilatat animam suam, ueluti infernus.

F 3 & per